

Horen, zien en nooit meer zwijgen

Slechts 20% van het pesten in de schoolklas wordt waargenomen door de leerkracht. Althans, leerlingen rapporteren 80% meer pestincidenten dan de leerkrachten. Voor dit verschil zullen er meerdere verklaringen zijn:

- een deel van het pestgedrag vindt plaats buiten het zicht van de leerkracht
- verschil in interpretatie, wat is pesten en wat is plagen
- verschil in subjectieve beleving
- ervaring van leerkracht
- eigen ervaring met pesten (houding)
- missen van signalen
- te grote groep om goed te volgen.

De lijst is niet eindig, maar duidelijk is dat een aantal oorzaken te maken heeft met enerzijds de vaardigheden om pesten te herkennen en anderzijds de definitie van pesten die men hanteert.

Waarom is het belangrijk dat leerkrachten pesten herkennen?

In een effectieve aanpak van pesten is het belangrijk dat leerkrachten pesten zien en herkennen. Dit maakt mogelijk dat er een juiste interventie wordt gepleegd op de juiste personen. Maar het is ook belangrijk dat er proactief opgetreden kan worden. Het is veel moeilijker om pas bij ernstige escalaties in te grijpen, het beste effect met de minste inspanning wordt verkregen om in te grijpen in kleine interacties. Vaak liggen deze interacties voor het moment dat een kind zelf aangeeft dat het ernstig wordt gepest of de situatie escaleert.

Pesten, spelen of ruzie

“Waarom moet ik weten of iets pesten of ruzie is? Als het grensoverschrijdend is, grijp ik in!” Dit is een opmerking die we regelmatig horen van leerkrachten. Natuurlijk is het belangrijk in te grijpen als gedrag een grens over gaat, ongeacht wat de motivatie van dit gedrag is of welke sticker je erop plakt. Of je ingrijpt, hangt dan ook af van de normen en waarden die je als school of leerkracht hanteert. Maar het is wel erg belangrijk af te wegen hóe in te grijpen. En dat wordt mede bepaald door hoe je het gedrag classificeert. Als voorbeeld:

Leerlingen die in een spel te hard stoeien, kun je simpel met een opmerking tot de orde roepen, waarbij je de grenzen aangeeft.

Stoeien leerlingen ten gevolge van een ruzie, dan neem je ze samen mee en confronteer je ze met hun gedrag.

Maar als hetzelfde stoeien een gevolg is van pestgedrag, kan het zeer negatief werken als je pester en gepeste direct met elkaar confronteert. Als je niet weet waar je op ingrijpt, kan het zijn dat je olie op het vuur gooit en het pesten verergert.

Objectief versus subjectief

In ons model maken we duidelijk onderscheid wanneer je objectief waarneemt en subjectieve belevingen meeneemt.

Het is belangrijk om eerst objectief vast te stellen om welk gedrag het gaat en welke rollen individuen invullen. Op basis van observaties en inventarisatie stel je vast welk gedrag er wordt vertoond (classificeren). Maar de subjectieve beleving van betrokkenen neem je wel mee om af te wegen of je ingrijpt. Het objectief plaatsnemen van het gedrag in de juiste categorie bepaalt mede hoe je ingrijpt. Vaak zien we nu dat het ingrijpen alleen afhankelijk is van de subjectieve beleving van leerkracht, leerlingen en ouders. Realiseer je dat niet ingrijpen op negatief gedrag het signaal naar kinderen kan afgeven dat het gedrag geaccepteerd is. En dat wel ingrijpen op positief gedrag ook schadelijke gevolgen kan hebben.

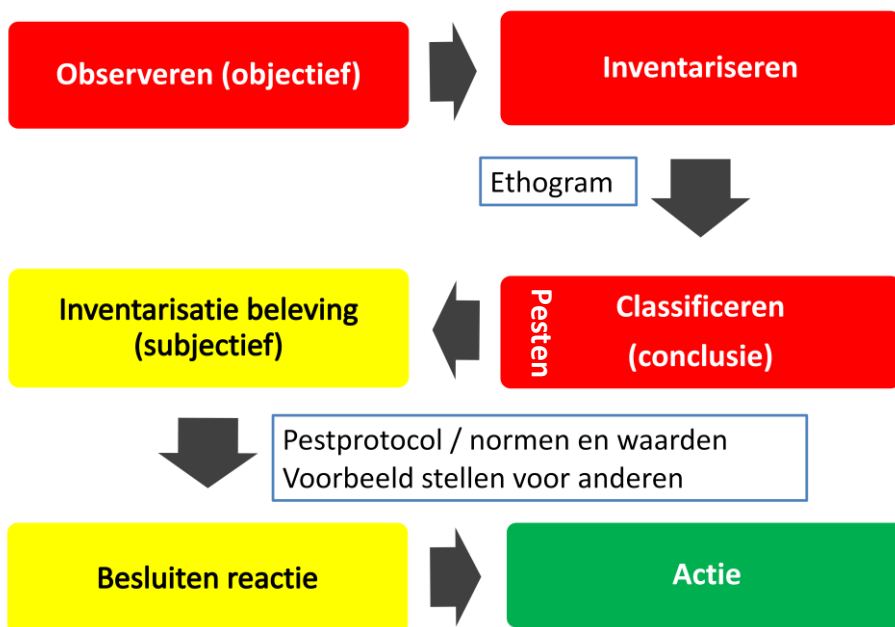
Een andere quote die we regelmatig in het onderwijs horen: “Voor mij is het pas pesten als het slachtoffer dit zelf ook vindt en aangeeft er last van te hebben”. Laat niet de subjectieve beleving van het slachtoffer alléén leidend zijn. Vaak is ingrijpen belangrijk om ook de grenzen aan te geven naar de andere leerlingen, ongeacht de beleving van het slachtoffer. En wie zegt dat ontkenning niet een vorm van vluchtgedrag is? Daarom is die eerste fase van het objectief vaststellen over welk gedrag we praten zo essentieel.

Antipestaanpak?

van andere gedragingen te onderscheiden een antipestaanpak?

Nee, we proberen alleen een aantal vaardigheden te vergroten. We doen ook geen handreikingen hoe een interventie te plegen of pesten aan te pakken, dat laten we over aan andere professionals en vaak zijn dat de leerkrachten zelf.

Wat we wél doen is in het hele proces kennis en kunde toevoegen om pesten beter en sneller te herkennen om zo op de juiste manier en vroegtijdig te kunnen ingrijpen en escaleren te kunnen voorkomen.

Verklaring bij model

Stap 1

Observeer gedrag zonder interpretatie, vooroordelen, waardeoordelen en projectie. Leg vast wat je werkelijk ziet.

Stap 2

Inventariseer je eigen waarnemingen rondom een specifieke interactie, groep kinderen of situatie. Signalen die anderen geven kun je gebruiken om je beter te focussen, maar probeer zoveel mogelijk eigen observaties te verzamelen.

Stap 3

Stel op basis van objectieve waarnemingen en de inventarisatie vast met welk type gedrag je te maken hebt. Is de interactie die je ziet: pesten, plagen, spelen, agressie of dominantie. Probeer niet alleen de bevestiging van je eigen vooroordeel te zoeken.

Gebruik hiervoor het *ethogram*: een overzicht waarin gedragingen worden omschreven op basis van objectieve, meetbare kenmerken. Dit hulpmiddel heb je van te voren vastgesteld, met collega's of externe ondersteuning.

Gebruik je conclusie om afwegingen te maken voor je verdere handelen.

Stap 4

Is er sprake van pesten inventariseer dan ook de subjectieve beleving van slachtoffer, pester en omstanders. Hebben ze er last van en hoe zien ze dit gedrag zelf: Wat is hun beleving? Overigens moet je in deze stap omzichtig te werk gaan; het is een inventarisatie, geen interventie.

-

Stap 5

Maak de keuze of je een interventie pleegt. Neem daarbij mee wat je met elkaar hebt afgesproken in bijvoorbeeld een pestprotocol, aan het begin van het schooljaar of kijk naar de normen en waarden die jij wilt vertegenwoordigen. Als school en dus als leerkracht bepaal je de grenzen. Realiseer je dat datgene wat je doet ook effect heeft op de rest van de kinderen. Het bijvoorbeeld niet ingrijpen op basis van de beleving of keuze van het slachtoffer, kan er toe leiden dat andere kinderen het gedrag dat is vertoond als normaal gaan beschouwen omdat het niet wordt gecorrigeerd.

Stap 6

Kom in actie. Vertrouw daarbij ook op je eigen interventievaardigheden als professional.